

**การพัฒนานวัตกรรมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่***
**The Development of an Innovative Care System for Students
in Accordance With the Buddhist Principle of Primary
Schools in Chiang Mai Province**

วาสนา จินดาสวัสดิ์, สิน งามประโคน และพัชรวัฒน์ ชัยสุข
Wassana Jindasawat, Sin Ngamprakhon and Peravat Chaisuk
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: wassanajin26@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันการปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ 2) พัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหารธรรม และ 3) เสนอนวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 302 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติคือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พัฒนานวัตกรรมโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน และจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันการปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านการป้องกันช่วยเหลือและแก่นักเรียน
2. การพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้ง 5 ด้าน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันช่วยเหลือและแก่นักเรียน การส่งต่อนักเรียน ด้วยหลักพรหมวิหารธรรม คือ กรุณา เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต่อนักเรียนด้วย

*ได้รับบทความ: 4 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 1 มิถุนายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 11 มิถุนายน 2565

Received: March 4, 2022; Revised: June 1, 2022; Accepted: June 11, 2022

กิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมการคัดกรองนักเรียน กิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนา
นักเรียน กิจกรรมการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขนักเรียนด้วยระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีคุณภาพ
เพิ่มมากขึ้น

3. นวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม เมตตา กรุณา
มุทิตา อุเบกขา เชื่อมโยงกับ ICARE Model ได้แก่ I (Innovation) C (Care) A (Action) R (Report)
E (Evaluation) ประกอบด้วยกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยครู
ที่ปรึกษาของโรงเรียนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนานวัตกรรม; ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน; พรหมวิหารธรรม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the current condition of student care and assistance in primary schools in Chiang Mai Province, 2) to develop an innovative system to support students according to Buddhist principles, and 3) to propose an innovative system to support students according to Buddhist principles, using mixed method research. A questionnaire was used, a sample of 302 people, data were analyzed by statistical means, percentage, and standard deviation. An innovation was developed by interviewing 10 key informants and conducting a group discussion of 10 experts, data were analyzed by content analysis.

The results of the research found that:

1. The present condition of working to take care of students in primary schools in Chiang Mai in all 5 aspects, overall were at a high level, sorted in descending order is knowing the students individually, student promotion and development, student screening, student referral, preventing helping and correcting students.

2. The development of innovative student support system based on Buddhist principles for primary schools in Chiang Mai Province in all 5 aspects is knowing the students individually, student screening student promotion and development, preventing helping and correcting students, student referral Based on the four Brahma Vihara principles, teachers are compassionate, compassionate, Mutita, and Upekkha to students with individual student acquaintance activities, student screening activities, activities to promote and develop students, and preventive and remedial activities for students with a more quality

student support system.

3. Innovation of student care system by integrating the Brahma Vihara principles, Metta, Karuna, Mutita, Upekkha, linked to the ICARE Model, i.e. I (Innovation), C (Care), A (Action), R (Report), E (Evaluation), consists of activities to promote the development of innovative student care systems. The school's advisors were able to solve problems effectively.

Keywords: The Development of an Innovative; Care System for Students; Brahma Vihara Principles

1. บทนำ

พื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศคือคุณภาพของบุคคลหรือประชาชน การพัฒนาคุณภาพของประชาชนสามารถทำได้โดยให้การศึกษามีคุณภาพเหมาะสมตามช่วงวัย การจัดการศึกษาและการดูแลนักเรียนในแต่ละระดับชั้นย่อมมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 เป็นวัยที่กำลังจะก้าวเข้าสู่วัยรุ่น มีความต้องการหลายประการ หากความต้องการไม่ได้รับการตอบสนอง จะทำให้มีอารมณ์ตึงเครียดและเกิดความคับข้องใจ และเกิดทัศนคติที่ไม่ดี ความต้องการที่จำเป็นของนักเรียนทางด้านร่างกาย เช่น การพักผ่อนอย่างพอเพียง อาหารที่มีคุณค่า และการเล่นกีฬาเพื่อพัฒนาทักษะและจิตใจ ส่วนความต้องการทางจิตใจ เช่น ความรัก ความอบอุ่น และการยอมรับเป็นสมาชิกกลุ่ม ความอิสระเป็นตัวของตัวเอง ความปลอดภัย ความเข้าใจ ความเห็นใจ ไม่ชอบการลงโทษทางกายและการวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ลบ คำแนะนำและความช่วยเหลือ การแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เด็กวัยนี้จึงต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมที่ตนเองอยู่ให้ได้ นักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็น

วัยรุ่นช่วงต้น เป็นวัยที่มีภาวะอารมณ์แปรปรวนสูง ภาวะทางอารมณ์ไม่สมบูรณ์มีความสับสนในการวางบทบาทของตนเองในสังคมที่ทักษะและประสบการณ์ในการเผชิญกับปัญหาเกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และเกิดความสับสนในการปฏิบัติตนต่อเพื่อน จึงมีพฤติกรรมและการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม เป็นต้นว่าแต่งกายผิดระเบียบ กระด้างกระเดื่องไม่มีสัมมาคารวะ เหม่อลอย เก็บตัว เชื่องซึม พูดจាក้าวร้าว ไม่สุภาพ โต๊ะเถียง เสียงดังเอะอะ (กรมสุขภาพจิต, 2560) พฤติกรรมที่ขัดต่อสังคมของเด็กไทยโดยทั่วไปคือ การลักเล็กขโมยน้อยการพูดเท็จ การหนีโรงเรียนการดื้อรั้นการขัดขืนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ดื่มสุราสูบบุหรี่ การยกพวกเข้าตีหรือนัดกันไปชกต่อย การทะเลาะวิวาทเด็กเล็กหรือเด็กผู้หญิง การขโมยเงินของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ปัญหาเหล่านี้ถ้าไม่ได้รับการป้องกันและแก้ไขอย่างเหมาะสมอาจก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงในอนาคตได้ (สุชา จันทน์เอม, 2544) ปัญหาที่พบในโรงเรียนร้อยละ 30 ของนักเรียนมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิตที่แสดงออกมาในลักษณะต่างๆ เช่น ปัญหาทางอารมณ์มีอาการซึมเศร้าท้อแท้และ

หาทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย (กรมสุขภาพจิต, 2552) มีเพียง 1 ใน 10 เท่านั้นที่ได้รับการช่วยเหลือให้เข้าใจปัญหาของตนเองและสามารถใช้ศักยภาพของตนในการแก้ปัญหา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) สถานศึกษามีนักเรียนจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบโดยตรงและทางอ้อมจากปัญหาดังกล่าว ในการสำรวจข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักเรียน พบปัญหาหลายประการเช่นปัญหาครอบครัววิบัติมารดาหย่าร้างแยกกันอยู่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจบิดามารดาอยู่ต่างจังหวัด นักเรียนต้องอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องหรืออยู่กันตามลำพังสภาพเช่นนี้ทำให้นักเรียนมีจิตใจว่าเขามีความรู้สึกขาดความอบอุ่น มีผลกระทบต่อด้านการเรียนมาโรงเรียนอย่างมีความสุข ไม่มีสมาธิในการเรียน บางครั้งตื่นสายมาโรงเรียนไม่ทัน บางคนขาดเรียนหนีเรียน ผลการเรียนตกต่ำ นักเรียนเหล่านี้ถ้าถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดีเช่น การใช้สารเสพติด หรือไปเที่ยวเตร่มั่วสุมอาจคล้อยตามได้ง่าย จากปัญหาดังกล่าว โรงเรียนจึงต้องพยายามหาวิธีที่จะช่วยเหลือและป้องกันปัญหาต่างๆ เพื่อให้นักเรียน เรียนอย่างมีความสุข ประสบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอันได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักการทำงานที่ตรวจสอบได้

นวัตกรรม หมายถึง การกระทำหรือสิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแตกต่างจากเดิม อาจจะเป็นความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ในวงการศึกษานำคำนี้มาใช้ในความหมายของ “การทำขึ้นใหม่” หรือ “สิ่งที่ทำขึ้นใหม่” ได้แก่ แนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อและเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้รับการคิดค้นและจัดทำขึ้นใหม่เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ทางการศึกษา นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่ทำขึ้นอาจจะอยู่ในรูปของความคิด การกระทำหรือสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ด้านการเรียนการสอนจึงอาจมีลักษณะเป็นแนวคิดหรือวิธีการ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

กระบวนการพัฒนาการศึกษาสู่ศตวรรษที่ 21 ถือเป็นจุดเริ่มต้นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการขับเคลื่อนไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง พอเพียงและยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม การขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติการที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างการวิจัย และการพัฒนาการศึกษา การผนึกกำลังภายใต้แนวคิดประชารัฐ การวิจัยพัฒนาบุคลากรการศึกษา และผู้เรียนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากการรู้จักเดิมเต็มพอเพียง แบ่งปัน รับผิดชอบและให้คุณค่า การหาความรู้อย่างต่อเนื่อง การมีคุณธรรม วัฒนธรรมภิบาลเพื่อเป็นเกราะคุ้มกัน และการเรียนรู้ในทักษะศตวรรษที่ 21 (พรชัย เจดามาน และคณะ, 2560, หน้า 199-206)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนานวัตกรรมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยนำหลักพรหมวิหารธรรม ได้แก่ 1) เมตตา ความรักใคร่

ปรารถนาดีมีไม่ตรีต่อนักเรียนกล่าวคือ ปรารถนาให้นักเรียนมีความสุข 2) กรุณาความสงสารปรารถนาที่จะช่วยเหลือให้นักเรียนผ่านพ้นจากปัญหาและอุปสรรค 3) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็รู้สึกยินดีกับความสำเร็จเหล่านั้น 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางคือ อันที่จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา กล่าวคือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่เข้าเติมเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จทุกซ์นำไปบูรณาการเข้ากับระบบการดูแลช่วยเหลือให้นักเรียนให้เกิดภูมิคุ้มกัน มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะการใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง เหมาะสมในสังคมแห่งศตวรรษที่ 21

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันการปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่
2. พัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหารธรรม
3. เสนอนวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหารธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันการ

ปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารจากหนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย Website ใช้เครื่องมือคือ แบบศึกษาเอกสาร ทำการวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis และ 2) ส่งแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 302 คน เป็นผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ ใช้วิธีของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ จำนวน 10 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการการวิเคราะห์เนื้อหา 2) นำผลจากการสัมภาษณ์มากร่างพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (ฉบับร่างที่ 1) เครื่องมือคือแบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และ 3) จัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (ฉบับร่างที่ 2)

ขั้นตอนที่ 3 เสนอนวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหารธรรมสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยนำฉบับที่ร่าง 2 ทำการปรับปรุงแก้ไขมีเครื่องมือเป็นแบบศึกษาเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาวัตกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียดดังนี้

1. สภาพปัจจุบันการปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ใน

ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.04 เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอยู่ในระดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ย 4.12 รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน มีค่าเฉลี่ย 4.06 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขนักเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.99 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันการปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม (n = 302)

ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.12	0.74	มาก
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.03	0.83	มาก
3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน	4.06	0.67	มาก
4. ด้านการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขนักเรียน	3.99	0.71	มาก
5. ด้านการส่งต่อนักเรียน	4.02	0.76	มาก
รวม	4.04	0.74	มาก

2. ผลการพัฒนาวัตกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหารธรรม

2.1 จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารและครูต้องมีหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยมีเมตตา คือ อยากเห็นนักเรียนมีความสุข กรุณา คือ อยากเห็นนักเรียนผ่านพ้นจากปัญหาและอุปสรรคโดยให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ มุทิตา คือ ยินดีที่เห็นนักเรียนได้ดี อุเบกขา คือ เข้าใจในธรรมชาติของนักเรียน รู้จักข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษา มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำ

ข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียนเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้อง สรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย ระเบียนสะสม แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) วิธีการและเครื่องมืออื่นๆ เช่น การสัมภาษณ์นักเรียน การศึกษาจากแฟ้มสะสมผลงาน การเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเองซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ควรจัดการประชุมครูเพื่อการพิจารณา

เกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน ให้มีมาตรฐานที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา เก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ มีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อการช่วยเหลือนักเรียน รมั้ดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่าบุตรหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติความสามารถ 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน ควรสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนได้พัฒนาคุณภาพอย่างเต็มศักยภาพในด้านต่างๆ มีการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) และการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต 4) ด้านการป้องกันช่วยเหลือและแก่นักเรียน ควรจัดให้มีการปรึกษาเบื้องต้น จัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคน เท่าเทียมกัน 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน หากครูที่ปรึกษาไม่สามารถช่วยเหลือปัญหาของนักเรียนได้ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นควรส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป

2.2 ยกวางแผนการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (ฉบับร่างที่ 1) พบว่าการปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 5 ด้าน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน 4) การป้องกันช่วยเหลือและแก่นักเรียน 5) การส่งต่อนักเรียน โดยนำหลักพรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา โดยบูรณาการเข้ากับกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นราย

บุคคล กิจกรรมการคัดกรองนักเรียน กิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน กิจกรรมการป้องกันช่วยเหลือและแก่นักเรียน และการส่งต่อนักเรียน

2.3 การพัฒนานวัตกรรมระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ (ฉบับร่างที่ 2) โดยจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ แนะนำว่าควรเพิ่มเติมขอบเขตด้านเนื้อหาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม เข้ากับกิจกรรมให้ชัดเจนขึ้น

3. เสนอนวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือ

นักเรียนตามหลักพรหมวิหารธรรม พบว่านวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา คือ อยากเห็นนักเรียนมีความสุข กรุณา คือ อยากเห็นนักเรียนผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคโดยให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ มุทิตา คือ ยินดีที่เห็นนักเรียนได้ดี อุเบกขา คือ เข้าใจในธรรมชาติของนักเรียน เชื่อมโยงกับ ICARE Model ได้แก่ I (Innovation) C (Care) A (Action) R (Report) E (Evaluation) ผ่านกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมการคัดกรองนักเรียน กิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน กิจกรรมการป้องกันช่วยเหลือและแก่นักเรียน และการส่งต่อนักเรียน ซึ่งในทุกกิจกรรมได้นำหลักพรหมวิหารธรรม มาเป็นแนวทางในการดำเนินการ ดังนั้น กิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ได้แก่ ครูต้องทราบข้อมูลด้านความสามารถ ด้านการเรียน ด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านความปลอดภัย

และด้านอื่นๆ ของนักเรียน มีการเยี่ยมบ้านเพื่อได้ทราบข้อมูลที่แท้จริง กิจกรรมการคัดกรองนักเรียน ได้แก่ การจัดประชุมเพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่ม เข้าถึงปัญหาอย่างรวดเร็ว เอาใจใส่ และมีวิธีการดูแลช่วยเหลือถูกต้อง สื่อสารให้ผู้ปกครองทราบด้วยความระมัดระวัง เก็บรักษาผลการคัดกรองเป็นความลับ ติดตามและประเมินผลการคัดกรองนักเรียน กิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน ได้แก่ ส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเต็มศักยภาพตามความรู้ ความสามารถ เสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต จัดกิจกรรมโฮมรูม (Home room) สำหรับผู้เรียน จัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) และกิจกรรมการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขนักเรียน ได้แก่ ให้การศึกษาแก่นักเรียนเบื้องต้น เอาใจใส่ ปฏิบัติกับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน หาวิธีการป้องกัน สร้างภูมิคุ้มกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียน เมื่อครูที่ปรึกษาพบนักเรียนที่มีปัญหาจะพิจารณาส่งต่อนักเรียนให้กับผู้เชี่ยวชาญภายในหรือนอกเพื่อหาทางแก้ไขป้องกันมิให้ลุกลามและเพื่อให้ปัญหาถูกแก้ไขได้อย่างถูกต้อง

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพปัจจุบันการปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริม

และพัฒนาการเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านการป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไขนักเรียนตามลำดับ สอดคล้องงานวิจัยของอร่าม เสือเดช (2549) พบว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา 4) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 5) การส่งต่อ 6) การประเมินทบทวน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชราภรณ์ เดชสุภา (2551) พบว่า ปัญหาการดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง ในรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาของนักเรียน ทั้งนี้ปัญหาการดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามระดับช่วงชั้นในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผู้บริหารและครูต้องมีหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีเมตตา คือ อยากเห็นนักเรียนมีความสุข กรุณา คือ อยากเห็นนักเรียนผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรค โดยให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ มุทิตา คือ ยินดีที่เห็นนักเรียนได้ดี อุเบกขา คือ เข้าใจในธรรมชาติของนักเรียน การปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 5 ด้าน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขนักเรียน

และการส่งต่อนักเรียน มีการใช้วิธีและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น ระเบียบวินัยแบบประเมิณพฤติกรรมเด็ก (SDQ) การสัมภาษณ์นักเรียน การศึกษาจากแฟ้มสะสมผลงาน การเยี่ยมบ้านการศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพตัวตนเองซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย ทำให้รู้จักข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง มีการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนได้พัฒนาคุณภาพอย่างเต็มศักยภาพในด้านต่างๆ มีการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) จัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) และการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี ทองงาม (2555) พบว่า 1) การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจากคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการรายงานผลการบริหารจัดการที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ 2) แนวทางการพัฒนามี 5 ขั้นตอน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนาเด็ก ด้านการป้องกันและช่วยเหลือเด็ก ด้านการส่งต่อนักเรียน โดยได้ใช้แบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ได้เยี่ยมบ้าน

วางแผนการคัดกรอง จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ ให้ความรู้แก่ครูในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียน และเชิญผู้ปกครองมารับทราบถึงความจำเป็นในการส่งต่อนักเรียน

3. นวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ได้บูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม เป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองที่จำเป็นจะต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้ 1) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีมีไมตรีต่อนักเรียน กล่าวคือ ปรารถนาให้นักเรียนมีความสุข 2) กรุณา ความสงสาร ปรารถนาที่จะช่วยเหลือให้นักเรียนผ่านพ้นจากปัญหาและอุปสรรค 3) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็รู้สึกยินดีกับความสำเร็จเหล่านั้น 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางคือ อันที่จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา กล่าวคือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จทุกข์ เชื่อมโยงกับ ICARE Model ได้แก่ I (Innovation) C (Care) A (Action) R (Report) E (Evaluation) ประกอบด้วย กิจกรรมส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วย ได้แก่ กิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลทำให้ครูทราบข้อมูลของนักเรียนด้านต่างๆ เข้าใจถึงปัญหา กิจกรรมการคัดกรองนักเรียนทำให้เข้าถึงปัญหาอย่างรวดเร็ว

เอาใจใส่ และดูแลช่วยเหลืออย่างถูกวิธี กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนเต็มศักยภาพตามความรู้ ความสามารถ จัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) สำหรับผู้เรียน จัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) กิจกรรมการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขนักเรียน ให้คำปรึกษานักเรียน ปฏิบัติกับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และเมื่อพบปัญหาครูที่ปรึกษาจะทำการแบบบันทึกการส่งต่อนักเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญ ดำเนินการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของมานพ บุญสมพงษ์ (2550) พบว่า ปัญหาการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามระดับช่วงชั้นของครูที่ปรึกษา ประสิทธิภาพการทำงาน ขนาดโรงเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเสนอแนวทางการพัฒนาว่าโรงเรียนควรหาวิธีประสานกันระหว่างครูปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนเช่น การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) ควรจัดเวลาและความสะดวกให้ครูในการเยี่ยมบ้าน ในระเบียบงานสะสมควรมีข้อมูลนักเรียนครบทุกด้าน การจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ครูที่ปรึกษาควรให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมก่อนเรียน (Home Room) และครูที่ปรึกษาควรแสวงหาวิธีการร่วมมือจากนักเรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน

6. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
 - 1.1 ควรส่งเสริมให้ครูจัดทำแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ)
 - 1.2 ควรส่งเสริมครูให้มีการคัดกรองนักเรียน พิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน
 - 1.3 ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนคาดหวัง
 - 1.4 ควรส่งเสริมให้ครูประเมินผลการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขนักเรียน
 - 1.5 ควรส่งเสริมให้ครูสรุปรายงานและเผยแพร่ผลการช่วยเหลือนักเรียน
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรทำการศึกษารูปแบบการพัฒนากระบวนดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา
 - 2.2 ควรศึกษากระบวนการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา
 - 2.3 ควรศึกษานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนานวัตกรรมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสรุปได้เป็น “ICARE Model” ดังนี้

I หมายถึง Innovation นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการรู้จักนักเรียนเป็น

รายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขนักเรียน การส่งต่อนักเรียน

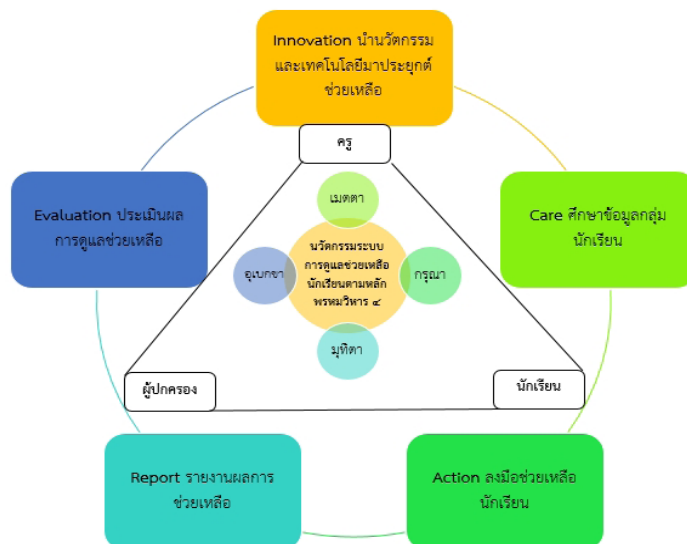
C หมายถึง Care ศึกษาข้อมูลนักเรียนในแต่ละกลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น ด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

A หมายถึง Action ลงมือช่วยเหลือนักเรียนโดยยึดหลักพรหมวิหารธรรม ได้แก่ 1) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี มีไมตรีต่อนักเรียน กล่าวคือ ปรารถนาให้นักเรียนมีความสุข 2) กรุณา ความสงสาร คือช่วยเหลือให้นักเรียนพ้นจากทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความเดือดร้อนของนักเรียน 3) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ก็รู้สึกยินดีกับความสำเร็จเหล่านั้น 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางคือ อันที่จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา กล่าวคือ มีจิต

เรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อนักเรียนประสบความทุกข์ พิจารณาเห็นการกระทำเหล่านั้น ตามหลักแห่งกรรมอย่างเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตามกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

R หมายถึง Report จัดทำรายงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีการประสานงานกันอย่างเป็นระบบติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด มีการประชุมหารือร่วมกันและสรุปผลหาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ให้บรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง

E หมายถึง Evaluation ประเมินผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและจัดให้มีศูนย์ประสานงานเพื่อเผยแพร่ข้อมูลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2552). *คู่มือครูที่ปรึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ: ยูเรนัสอิมเมจกรุ๊ป.
- _____. (2560). *คู่มือครูที่ปรึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ: ยูเรนัสอิมเมจกรุ๊ป.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.
- พรชัย เจดามาน และคณะ. (2560). การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 16(2), 199-206.
- พัชรภรณ์ เดชสุภา. (2551). ปัญหาการดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอคลองหาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1. (วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มานพ บุญสมพงษ์. (2550). *ปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่จังหวัดตราด*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. เข้าถึงได้จาก <https://dictionary.orst.go.th/index.php>
- สุชา จันทรเฒ. (2544). *วัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- สุมาลี ทองงาม. (2555). *การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนวัดโค่นอน สำนักงานเขต ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อร่าม เสือเดช. (2549). *คู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียน วัดช้างเผือก*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.